

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A szabálysértési közvetítői eljárás gyakorlati tapasztalatai a 2014.év alapján.

**A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható szankciók köre a szabálysértési
eljárásban jelenleg és a jövőre nézve**

Szerző: dr.Kazsimérszki Livia

Sátoraljaújhely, 2015.június 22.

I. Közvetítői eljárás a szabálysértési eljárásban

1. A helyreállító igazságszolgáltatás

Az angolszász gyökerű¹ és a XX. század utolsó harmadában az igazságszolgáltatási rendszer új paradigmájaként megerősödött resztoratív igazságszolgáltatás valós alternatívaként jelent meg a hagyományos, bírósági tárgyalásokra és széleskörű bizonyítási eljárásra épülő igazságszolgáltatás mellett. A hazai szabályozás alapjaként is megjelenő, „*az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsának 2002-ben elfogadott dokumentuma szerint a helyreállító igazságszolgáltatás olyan, a bűnözésre kifejlesztett intézményes reakció, amely - amellett, hogy tiszteletben tartja minden érintett személy méltóságát és egyenlőségét - megértésre épít, és a társadalmi harmóniára törekszik. Alkalmas arra, hogy a bűncselekményben érintettek kifejezésre juttassák elvárásaikat, alkalmas az áldozat által elszenvedett érzelmi, anyagi sérelmek reparálására, biztonságérzetének helyreállítására, általa a bűnelkövető közvetlenül szembesülhet bűnös cselekményének következményeivel, mivel alkalmat kap arra, hogy feldolgozza felelősségét. Így értelmezhetővé válhat számára a felelősségre vonás, és racionalizálható lesz a büntetés is. Egyúttal az érintett közösség előtt is érthetőbbé válnak a bűncselekmény elkövetésének okai és következményei.*”²

A helyreállító igazságszolgáltatás egyrészt megkívánja az elkövetőtől, hogy szemtől szemben találkozzon azokkal, akiket az ő magatartása sértett, s megköveteli, hogy velük konstruktív, tiszteletteljes párbeszédet folytasson. Elvárja, hogy az elkövető kérjen bocsánatot és vállalja a jóvátételt, s ezáltal pozitív tetteivel az áldozat hasznára legyen a jóvátétel keretében, s az eljárást ne hagyományos bírák, hanem egy „helyreállító konferencia” résztvevői (áldozat, elkövető, közvetítő és a többi érdekelt) folytassák le megegyezéssel zárva azt.³ „Ebből következően az elkövető ellensúlyozza az általa okozott szenvedést azáltal, hogy a lehető legnagyobb mértékben jóvátéti azt. Az egyensúly ebben az esetben nem a szenvedés megduplázásával, hanem annak megszüntetésével áll helyre. A megtorlásra a szó eredeti értelmében sor került, de konstruktív módon. A resztoratív megoldásban az arányosság elve is megjelenik. Itt azonban nem arra épül, hogy az elkövető „azt kapja, amit megérdemel”, hanem arra, hogy az áldozat „kapja meg, ami

1 A gondolat megjelenéséről és történeti alakulásáról lásd részletesen: Görgényi Ilona: *Kárjövátétel a büntetőjogban, mediáció a büntető ügyekben*, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 2006.

2 Gönczöl Katalin: *A bizalom és a jogállami kriminálpolitika*, in: *A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban*, Konferenciakötet, IRM Budapest, 2010., 4.

3 Lásd erről Schweighardt Zsanett: *Kritikai kérdések a helyreállító igazságszolgáltatás elméletével összefüggésben*, Magyar Jog, 2009/6. 361-373.

neki jár”. A helyreállító igazságszolgáltatás azt a kérdést teszi fel, hogy „mennyivel tartozik” az elkövető az áldozatnak, és józan mérlegelés alapján mennyit kell visszafizetnie az áldozatnak az által okozott sérelemért.”⁴ Schweighardt Zsanett J. Braithwaite és H. Strang kutatásaira alapozva felhívja a figyelmet arra, hogy a tudomány a helyreállító igazságszolgáltatás két koncepcióját különbözteti meg, az eljárási és az érték-koncepciót. Az eljárási koncepció szerint a helyreállító igazságszolgáltatás célja változást elérni azon eljárásban, amellyel a jogsértésre reagálunk. Míg ugyanis a konvencionális büntetőeljárás kizárja az eljárásból a bűncselekménnyel érintetteket, a helyreállító igazságszolgáltatás magába foglalja és jogokkal ruházza fel az összes érdekeltet. Az érték-koncepció pedig a bosszúállás helyett a gyógyításra és a kibékítésre koncentrál.⁵

A közvetítői eljárás a szabálysértési eljárásban, a helyreállító igazságszolgáltatás egyik eszköze, módszere az Európában a leginkább alkalmazott gyakorlat, az áldozat-elkövető mediáció. Ekkor egy független harmadik fél, a mediátor közvetít a felek között, segíti őket a cselekmény körülményeinek, hatásainak végigtárgyalásában és abban, hogy a felek megállapodjanak a jóvátétel formáját, mértékét és menetét illetően. A mediáció lehet közvetlen találkozó, illetve indirekt mediáció, amelynek során a mediátor egyenként egyeztet a felekkel és „tolmácsolással” segíti a megállapodás létrejöttét. A mediáció alapvetően egy jövőre orientálódó, jövő idejű megoldást kereső eljárás, amelynek során az érdekek kifejezése általában nagyobb hangsúllyal szerepel, mint az érzelmi aspektusok feltárása. Folyamatában elsődlegesen a közvetlenül érintett személyek vesznek részt, közösségeik, támogatóik csak ritkább esetben jelennek meg az ülésen.⁶ „A mediációs eljárás előnyei:

- a) a felek közös kérelmére, a másik fél hozzájárulásának megszerzését követően indul,
- b) a mediátort a felek választják,
- c) menetét a kialakult alternatív konfliktuskezelési módszer határozza meg,
- d) célja, hogy a felek közösen oldják meg a konfliktust,
- e) gyors, általában egy ülésen befejezhető;
- f) olcsó, az eljárási költségek alacsonyabbak,

4 Lode Walgrave: Lehetőségek és főbb kérdések a helyreállító igazságszolgáltatással kapcsolatban, in: A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban, Konferenciakötet, IRM Budapest, 2010. 38.

5 J. Braithwaite, H. Strang: *Introduction: Restorative Justice and Civil Society*, in: H. Strang and J. Braithwaite (eds.) *Restorative Justice and Civil Society*, Cambridge, UK: Cambridge University Press 2001. Idézi: Schweighardt Zsanett: *i.m.* 363-364.

6 Fellegi Borbála: *Helyreállító szemlélet a gyakorlatban: modellek Európában és Magyarországon*, in: A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban, Konferenciakötet, IRM Budapest, 2010., 50.

- g) a folyamat a mediátor kezében van, de a felek jutnak el a megoldáshoz,
- h) a jogi képviselő hallgatóként van jelen, legfeljebb tanácsot adhat,
- i) a döntés felelőssége a feleké,
- j) a felek jövőbeni kapcsolatát javíthatja,
- k) a megoldással mindkét fél elégedett lehet.”⁷

„A szabályozás és a gyakorlati alkalmazás fontosságát Magyarországon különösen az indokolja, hogy az elkövetett vagyon elleni bűncselekmények és szabálysértési cselekmények anyagi következményeinek túlnyomó részét az áldozatok viselik.”⁸

2. A hazai szabályozás és gyakorlati tapasztalatok a Sátoraljaújhelyi Járásbíróság gyakorlatában

A hazai jogi szabályozást az Európai Unió Tanácsának „Az áldozatok büntető-eljárásbeli jogállásáról” szóló 2001/220/IB számú kerethatározata írta elő. A szabálysértési eljárásban 2014. január 01. napjától van lehetőség az ügyek a közvetítői eljárásra utalására. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban Szabs.tv.) 82/A. §-ai továbbá a szabálysértési ügyekben alkalmazható közvetítői eljárás egyes kérdéseiről szóló 73/2014. (XII.18.) BM rendelet (a továbbiakban: R.) szabályozza az eljárás rendjét.

A Szabs.tv. 82/A. § (1) bekezdése szerint „A közvetítői eljárás célja, hogy a szabálysértés következményeinek jóvátételét és az eljárás alá vont személy jövőbeni jogkövető magatartását elősegítse. A közvetítői eljárásban arra kell törekedni, hogy az eljárás alá vont személy és a sértett között a közvetítői eljárás céljának elérését elősegítő megállapodás jöjjön létre.”

A közvetítői eljárást az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatja folytatja le.

2014. első hónapjában megfigyelhető volt az, hogy az előkészítő eljárás során az eljárás alá vont személyek és sértettek tájékoztatása a közvetítői eljárásról elmaradt, ezért a bíróság visszaküldte az előkészítő eljárást lefolytató szervnek az iratokat, egyben felhívta az előkészítő eljárás folytatására, annak keretében a Szabs.tv. 117.§ (4a) bekezdésének teljesítésére. Ezen törvényhely írja elő az előkészítő eljárást lefolytató szerv részére a közvetítői eljárásról történő

⁷ Gyengéné dr. Nagy Márta: *Mediáció az igazságszolgáltatásban*, Magyar Jog 2009/11. 682.

⁸ Póka Rita: *Gondolatok a tettes-áldozat mediáció hazai bevezetéséről*, Magyar Jog 2006/12. 751.

tájékoztatást mind az eljárás alá vont, mind pedig a sértett részére, ha kilétük megállapítható és a Szabs.tv. 82/A. § (5) bekezdésében foglalt kizáró feltétel nem áll fenn.

Problémaként merült fel, hogy amikor a bíróság az iratok alapján azt állapította meg, hogy az eljárás alá vont személy a felelősségét elismerte a szabálysértés elkövetése vonatkozásában és vállalta az okozott sérelem jóvátételét a sértett által elfogadott módon és mértékben, továbbá a szabálysértés jellegére, az elkövetés módjára és az eljárás alá vont személyre tekintettel mellőzhető lett volna az eljárás lefolytatása, ennek ellenére az eljárás alá vont személy és a sértett nem járultak hozzá az előkészítő eljárás során a közvetítői eljáráshoz. A bíróság erre való figyelemmel nem írásbeli nyilatkozattételre hívta fel az eljárás alá vontat és a sértettet, hanem az ügyet tárgyalásra tűzte. A tárgyalás megkezdése után kimerítően tájékoztatta a feleket a közvetítői eljárásról, majd nyilatkoztatta őket a hozzájárulásról mint feltételről, amelynek során nem egy eljárás alá vont és sértett elmondta, hogy ő nem nagyon értette, amit az előkészítő eljárás során mondtak neki erről a lehetőségről, de most már érti és hozzájárul az ügy közvetítői eljárásra utalásához.

Többször már kész, írásba foglalt megállapodást hoztak a felek a tárgyalásra magukkal, és csalódottan vették tudomásul, hogy a bíróság itt és most nem tudja lefolytatni a közvetítői eljárást, hanem még egyszer be kell utazniuk, a munkahelyről, iskolából kimaradnak, ami bevételkiesést és egyben költséget is jelent, de ez a tény egy esetben sem eredményezte azt, hogy nem járultak hozzá a közvetítői eljáráshoz.

Olyan esetek is voltak, amikor a fiatalos törvényes képviselője mondott nemet a közvetítői eljárásra a bíróság részletes tájékoztatását követően, arra való hivatkozással, hogy „ő nem utazgat többet emiatt az ügy miatt”. Felnőtt korú személyek esetében is előfordult több esetben, hogy nem akartak többet „járkálni” ezért nem járultak hozzá a közvetítői eljáráshoz, és azt kérték, hogy a bíróság bírálja el az ügyüket lehetőleg azonnal. A sértetti hozzájárulás megtagadása ritkán fordult elő, és kizárólag felnőtt korú eljárás alá vontak esetében került rá sor.

Azon esetekben, amikor az eljárás alá vont személy hozzájárult ugyan a közvetítői eljáráshoz az előkészítő eljárás során, de az iratok és az eljárás alá vont személy szabálysértési büntetések nyilvántartása alapján, továbbá a sértetti hozzájárulás hiánya miatt a bíróság nem utalta az ügyet közvetítői eljárásra. A közvetítői eljárásra utalás elmaradásának okáról az ügyet lezáró érdemi határozat indokolásában adott számot a bíróság.

Az ügy közvetítői eljárásra utalása esetén az első két-három alkalommal kérdésként merült fel, hogy a R. 1.§ (1) bekezdésében megjelölt értesítőlap hol található, mert sem a R. mellékletében, sem az intraneten a szakmai anyagok oldalon nem volt. A pártfogó felügyelői szolgálattal történő kapcsolatfelvételt követően a szolgálat munkatársa jelezte, hogy ők már megszerkesztették, és ha nem okoz problémát, a rövid eljárási határidők betartása érdekében faxon küldje a bíróság ezt az értesítő lapot, a felfüggesztő és közvetítői eljárásra utaló határozat megküldését megelőzően. Ez a gyakorlat nagyon célravezetőnek bizonyult. A pártfogó felügyelői szolgálat munkatársaival a közvetlen kapcsolattartás nagymértékben elősegítette a felmerülő problémák hatékony és rövid idő alatt történő megoldását.

A közvetítői eljárás ideje az eljárás felfüggesztésének 30 napos tartamához igazodik, melynek 30 nappal történő meghosszabbítására több alkalommal is sor került, figyelemmel az eljárás alá vont személy és a sértett között létrejött megállapodásban foglalt teljesítési határidő lejártára. A közvetítői eljárás során igazolási kérelem elbírálásáról a közvetítő nem értesítette a bíróságot, tehát a felek a megbeszélésen pontosan jelentek meg, illetve ha nem jelentek meg, akkor távollétüket sem előzetesen sem az elmulasztott határnapot követő 3 munkanapon belül nem mentették ki. Megállapodás minden esetben létrejött, annak teljesítése egy esetben maradt el. A megállapodások tartalma nagyon változatos volt. Néhány példa a teljesség igénye nélkül:

- iskolában rongálást elkövetett fiatalokú eljárás alá vont személynek, a megállapodás szerint egy tanítási héten keresztül, a tanítási idő után a gondnok felügyelete mellett az iskola udvaráról a szemetet össze kellett gyűjtenie,
- bolti lopás miatt az eljárás alá vont személy egy héten keresztül az üzlet előtti közterületi részt tisztán tartani volt köteles,
- szintén bolti lopás esetében az üzlet kirakatüvegeit és valamennyi ablakát kellett megtisztítani az eljárás alá vont személynek,
- lopások és rongálások esetében gyakori volt az okozott kár megtérítése részletekben,
- focicsapat nyitott öltözőjéből történő, fiatalokú által elkövetett cipőlopásnál, a cipő értékének megfizetésén túl, az egész futballcsapat és az edzők előtti bocsánatkérés.

Azon fiatalokúak és felnőtt korúak, akik esetében az eredményes közvetítő eljárás

következtében a bíróság megszüntette az eljárást, jelen tanulmány megírásáig újabb elzárással sújtható szabálysértést nem követtek el. A 2014. évben a Sátoraljaújhelyi Járásbíróságon közvetítői eljárásra utalt szabálysértési ügyekben a közvetítői eljárás 72 %-a eredményes volt.

Összességében elmondható, hogy a közvetítői eljárás, mint a helyreállító igazságszolgáltatás eszköze hatékony, és a Szabs.tv. 82/A. § (1) bekezdésben megfogalmazott célját betölteni képes jogintézmény.

II. A fiatalkorú eljárás alá vontakra vonatkozó szabályozás

A Szabs.tv. 27. és 134. §-ai tartalmazzák a fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezéseket. A 134. § elsősorban speciális eljárási szabályokról rendelkezik.

A Szabs.tv. 27. § (1) E törvény alkalmazásában fiatalkorú az, aki a szabálysértés elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem.

(2) Fiatalkorú esetén

a) a szabálysértési elzárás leghosszabb tartama harminc nap, halmozati büntetés esetén negyvenöt nap,

b) a pénzbírság legmagasabb összege ötvenezer forint, szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértések esetén százezer forint,

c) a helyszíni bírság legmagasabb összege huszonötezer forint.

(2a) Kormányrendeletben meghatározott kötelező mértékű pénzbírsággal vagy helyszíni bírsággal sújtható szabálysértés elkövetése esetén, ha

a) a kormányrendeletben meghatározott kötelező mérték nem haladja meg a (2) bekezdés b) illetve

c) pontjában meghatározott legmagasabb összeget, akkor a kormányrendeletben meghatározott mértékű;

b) a kormányrendeletben meghatározott kötelező mérték meghaladja a (2) bekezdés b), illetve c) pontjában meghatározott legmagasabb összeget, akkor a (2) bekezdés b), illetve c) pontjában meghatározott összeghatáron belüli pénzbírságot vagy helyszíni bírságot kell kiszabni.

(3) Fiatalkorúval szemben pénzbírságot vagy helyszíni bírságot csak akkor lehet kiszabni, ha a fiatalkorú annak megfizetését vállalja. Helyszíni bírság törvényes képviselő jelenléte nélkül nem szabható ki.

(4) A 23.§.-ban foglalt rendelkezés a fiatalkorúakkal szemben nem alkalmazható.

(5) Fiatalkorúval szemben közérdekű munkát akkor lehet kiszabni, illetve a 142.§. (1) bekezdése akkor alkalmazható, ha a határozat meghozatalakor betöltötte a tizenhatodik életévét.”

Fentiek és a büntetésekről és intézkedésekről rendelkező általános szabályok szerint fiatalkorúval szemben a bíróság büntetésként elzárást szabhat ki korhatárra való tekintet nélkül, akár tizennégy éves fiatalkorúval szemben is, míg közérdekű munka büntetést csak 16. életévét betöltöttel szemben. Közérdekű munka büntetés kiszabásához szükséges még a fiatalkorú hozzájárulása, továbbá az, hogy nem állnak fenn kizáró okok, melyek megegyeznek az elzárást kizáró, a Szabs.tv. 10. §-ban felsorolt okokkal s mely jogszabályhely az alábbiakban ismertetésre kerül.

A pénzbírság kiszabása esetén, ha a fiatalkorúnak nincsen saját jövedelme, de vállalja annak megfizetését, akkor a bíróság valójában a törvényes képviselőket sújtja a büntetéssel, hiszen azt nekik kell kifizetni, közérdekű munkával pedig a pénzbírságot és helyszíni bírságot csak abban az esetben tudja megváltani a fiatalkorú, ha a 16. életévét betöltötte. Intézkedésként figyelmeztetés, elkobzás, kitiltás, járművezetéstől eltiltás alkalmazható.

A büntetések végrehajtása vonatkozásában a kiszabott pénzbírság és közérdekű munka elzárásra átváltoztatásának esetében kizárólag fiatalkorúakra vonatkozó kizáró okok nincsenek, rájuk is a Szabs.tv. 10. §-ában és 142. § (1) bekezdésében foglalt általános szabályok vonatkoznak, nevezetesen:

Szabs.tv. 10. § Nincs helye szabálysértési elzárásnak, ha az eljárás alá vont személy

- a) a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy, illetve kórházi fekvőbeteg-ellátásban részesül,
- b) a várandósság tizenkettedik hetét elérő nő,
- c) tizennegyedik életévét be nem töltött gyermekét egyedül nevelő szülő,
- d) fogyatékos, vagy folyamatos ápolást, felügyeletet, gondozást igénylő hozzátartozójáról egyedül gondoskodik.

142. § (1) bekezdés:

A meg nem fizetett pénzbírság vagy helyszíni bírság - gépjárművezető távollétében kiszabott helyszíni bírság kivételével - közérdekű munkával történő megváltása érdekében az elkövető - 10. § a) és b) pontjában meghatározott esetek kivételével - a pénzbírság befizetésére rendelkezésre álló határidő lejártát követő harmadik munkanapig személyesen jelentkezhet a lakóhelye vagy tartózkodási helye, ennek hiányában az elkövetés helye szerint illetékes állami foglalkoztatási szervnél. Ennek elmulasztása esetén a meg nem fizetett pénzbírságot, helyszíni bírságot - 141. § (17) bekezdés kivételével - szabálysértési elzárásra kell átválttatni. A Szabs.tv. 141. § (17) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik: Ha az elkövető a pénzbírságot, a helyszíni bírságot a határozat jogerőre emelkedésétől számított harminc napon belül nem fizeti meg, azt adók módjára kell behajtani, ha nincs helye elzárásra történő átválttatásnak, valamint közérdekű munkával sem váltotta azt meg.

A szabálysértési őrizetre vonatkozóan sincsenek speciális szabályok a fiatalkorúakra vonatkozóan, így a 14 éves, első szabálysértését elkövető fiatalkorút is legfeljebb 72 óráig tartó szabálysértési őrizetbe lehet venni, vagyis pl. három tábla Milka csokoládé eltulajdonítása miatt - melynek az elkövetési értéke a törvényi minimumhoz erősen közelít - őrizetben tartható a szabálysértési szempontból büntetlen előéletű fiatalkorú.

Az elkövetett cselekményért a szankció kiszabása során a Szabs.tv. 21. §-a szerint úgy kell eljárni, hogy annak igazodnia kell a szabálysértés súlyához, továbbá az eljárás alá vont személyi körülményeihez annyiban, amennyiben azok a bíróság rendelkezésére álló adatokból megállapíthatóak. További enyhítő körülményként figyelembe veendő a hatóságokkal való együttműködés az eljárás során, továbbá ha az elkövetés időpontját megelőző két éven belül jogerős szabálysértési felelősségre vonására nem került sor.

A fiatalkorúakra az ismételt elkövetés szabályait - köznapi nevén „három csapás intézménye”- nem lehet alkalmazni.

A fiatalkorú eljárás alá vont személyek között is vannak, akik első elkövetők és vannak, akik tekintélyes szabálysértési és akár bűnügyi priusszal is rendelkeznek fiatal koruk ellenére. Személyiségjegyeik is sokrétűek, vannak, akik tisztelettudóan, kissé megszeppenve állnak a bíróság előtt, és vannak, akik megbánást nem mutatva pökhendien, cinikusan kezelik az eljárást.

A Szabs.tv. 134. § (1) bekezdésében megfogalmazottak szerint:

A fiatalkorúval szemben a szabálysértési eljárást az életkori sajátosságainak figyelembevételével és

úgy kell lefolytatni, hogy elősegítse a fiatalkorúnak a törvények iránti tiszteletét. A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjen és a társadalom hasznos tagjává váljon. Ezt a célt szem előtt tartva a bíróság a fokozatosság elvét követve alkalmaz először intézkedést, majd szab ki büntetést fiatalkorúval szemben. Van, akinél a figyelmeztetés célravezető, és van akivel szemben a bíróság a kellő visszatartó erőt és a jogkövető magatartásra szorítást csak a legsúlyosabb büntetés kiszabásával látja elérhetőnek.

III. A változtatás szükségessége a gyakorlati tapasztalatok alapján

A Szabs.tv. átfogó módosítására irányuló OBH javaslat (a továbbiakban: Javaslat) a fiatalkorúak esetében a büntetések köréből kizárná az elzárást, továbbá a kiszabott pénzbírság, helyszíni bírság és közérdekű munka elzárásra történő átváltoztatásának lehetőségét is, illetve a kiszabott pénzbírság és helyszíni bírság csak adók módjára lenne behajtható.

A módosítás indoka és alapjaként több nemzetközi egyezmény szolgál. Többek között, a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló, 1985. november 29. napján kelt 40/33. számú ENSZ Közgyűlési határozat (ún. Pekingi szabályok), melynek 17.1 cikk b) pontja szerint, fiatalkorúval szemben kizárólag akkor alkalmazható szabadságot korlátozó büntetés vagy intézkedés, ha súlyos személy elleni, erőszakos bűncselekményt, vagy ismételten súlyos bűncselekményt követ el, de ebben az esetben is csak akkor, ha más célravezető eszköz nem áll rendelkezésre.

Az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermekek jogairól szóló New Yorkban, 1989. november 20. napján kelt Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 37. cikke úgy fogalmaz:

„Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a) (...) Tízennyolc éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni; b) (...) A gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal”.

Az Egyezmény fent idézett cikkéhez a Gyermekek Jogainak Bizottsága Kézikönyvet csatolt, mely szerint az abban foglaltak a gyermek szabadságának minden korlátozására irányadó, nem csak

arra, amely a büntetőjogi rendszeren belül kerül sor.

Ehhez hasonló módon fogalmazta meg a tagállamokkal szembeni elvárásait az 1990. december 14.-én elfogadott 45/113. számú ENSZ Közgyűlési határozat (ún. Havannai szabályok) továbbá a 45/112. számú ENSZ Közgyűlési határozat (ún. Rijádi Iránymutatások) is.

Fenti nemzetközi egyezményekben foglaltakkal a Szabs.tv. jelenlegi, fiatalkorúakkal szemben alkalmazható büntetések rendszere nem összeegyeztethető, a módosítás szükséges.

Ha prioritásként kezeljük, hogy a fiatalkorúak esetén a szabálysértési eljárás során az elsődleges cél a visszaesővé válás kiküszöbölése, valamint a jövőre nézve a jogkövető magtartásra nevelés, illetve a Szabs.tv. 134. § (1) bekezdésében a fentiekben kifejtettek, amennyiben a Szabs.tv. módosítása a javaslat szerinti tartalommal megtörténik, akkor mi marad a bíróság kezében azon fiatalkorúakkal szemben, akik a jogkövető állampolgár fogalmától nagyon messze állnak, azaz a Szabs.tv.-nek a módosítást követő szankciórendszere a fiatalkorúakra vonatkozóan fenti célt be fogja-e tudni tölteni?

A pénzbírságot vagy közérdekű munkát kiszabó határozatot egykedvűen fogja tudomásul venni az a fiatalkorú eljárás alá vont, aki többszörös szabálysértő, mondván úgysem fog történni semmi, hiszen be nem zárhatják, jövedelme és vagyona pedig nincs, ahonnan adók módjára behajtható lenne a kiszabott összeg.

Ha a pénzbírság, helyszíni bírság és közérdekű munka büntetések végrehajthatatlanná válnak, visszatartó erejük nem lesz. Az intézkedések esetében pedig a figyelmeztetésen kívül az elkobzás az, ami a leggyakrabban kerül alkalmazásra jelenleg. A kellő szigorral és tekintéllyel foganatba vett figyelmeztetés az első szabálysértőkkel szemben lehet hatékony.

A visszaesővé válás megakadályozása és jogkövető magatartásra nevelés esetében a helyreállító igazságszolgáltatás eszközei közül a szabálysértési eljárásban jelenleg rendelkezésre álló közvetítő eljárás hatékonyságához kétség nem fér, azonban annak alkalmazása minden esetben feltételez egy vagy több sértettet, akik konkrét természetes vagy jogi személyek. Kérdés azonban, hogy azon szabálysértések esetében, mint pl. a garázdaság, mi lehet célravezető, amelynek sértettje nem egy konkrét személy, hanem szűkebb, vagy tágabb közösség.

A II. pontban írt szabályozásra figyelemmel a fiatalkorú elkövetők esetében a közvetítő eljárás alkalmazása fokozottan indokolt lehet. „A nemzetközi kutatási tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy Európában az esetek 90 %-ában eredményes megegyezéssel zárulnak az eljárások és

90 %-ban teljesítenek is.”⁹ Póka Rita kiemeli, hogy „a fiatalkorúak ügyében még több bizakodásra adhat okot, hogy a fiatalkorúak különös érdeklődést mutatnak az általuk elkövetett cselekmények nemcsak anyagi, hanem érzelmi helyreállításában is.”¹⁰ „Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a fiatalkorú, vagyon elleni bűncselekményeket elkövetők esetében az önálló jövedelem vagy megfelelő vagyoni háttér hiányában nem lennének képesek a sértettek kárát megtéríteni, így az esetükben az anyagi kompenzációt is megkövetelő mediáció lehetősége lényegesen csökken.”¹¹ Ezért ezekben az esetekben a nevelő jellegű intézkedések körét lenne indokolt bővíteni, illetve a helyreállító tevékenység keretein belül a saját munkával ellátható lehetőségeket kell keresni.

A helyreállító igazságszolgáltatásnak a fiatalkorú eljárás alá vontak esetében számos eszköze van, a teljesség igénye nélkül: áldozat-elkövető mediáció, családi csoport konferencia, a közösség érdekében végzett munka, közösségi tanácsok, áldozatvédelmi programok.

Ma Magyarországon a gyermekvédelmi rendszer tartalmaz ezen eszközökből néhányat pl.: a családi csoport konferencia lefolytatására van lehetőség a védelembe vett fiatalkorúak esetében. 2015. január 01. napjától van lehetőség a megelőző pártfogás elrendelésére, mely a szabálysértési eljárásban a Szabs.tv. 134. § (6a) bekezdésén alapul, eszerint: Elzárással is sújtható szabálysértés elkövetése miatt eljárás alá vont fiatalkorú, vagy elzárással is sújtható szabálysértési tényállást megvalósított gyermekkorú esetében a szabálysértési hatóság a fiatalkorú, illetve gyermekkorú védelembe vételét kezdeményezi az erre hatáskörrel rendelkező szervnél.

Ha a gyámhatóság a szabálysértési hatóságtól előbbieken ismertetett jogszabályhely alapján értesítést kap, akkor abban az esetben, ha a fiatal- illetve gyermekkorú még nincsen védelembe véve, akkor a védelembe vétel iránti eljárást megindítja, ha már a védelembe vétel fennáll, akkor annak hivatalbóli felülvizsgálata körében jár el. Az eljárása során megkeresi a pártfogó felügyelői szolgálatot, környezettanulmány és a fiatal- illetve gyermekkorú veszélyeztetettségének bűnmegelőzési szempontú kockázatértékelés beszerzése céljából. A bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettség magas foka esetén elrendeli a megelőző pártfogást, ennek körében kötelezi a fiatal- illetve gyermekkorút és a szülőt vagy más törvényes képviselőt a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre, a megelőző pártfogó felügyelővel

9 Póka Rita: i.m. 755.

10 Póka Rita: i.m. 755.

11 Lásd erről: Orell Ferenc János: *Gondolatok a büntetőeljárásban alkalmazásra kerülő közvetítői tevékenységhez*, Magyar Jog 2007/6. 339.

időközönként személyes találkozásra, és a megállapított magatartási szabályok betartására.

Ha a veszélyeztetettség foka legalább közepes, akkor a szülő, vagy más törvényes képviselő kérelme, a gyermekjóléti szolgálat javaslata, illetve az eset összes körülményeinek figyelembevételével dönt a megelőző pártfogás elrendeléséről vagy annak mellőzéséről a gyámhatóság. Ha a mellőzésről döntött, akkor azt fél év múlva hivatalból felülvizsgálja.

Azon fiatalokkal szemben, akik ismétlődő szabálysértők, a bíróságnak az intézkedések körében hatékonyabb eszközre lenne szüksége, hogy a visszaesővé válás megelőzése és a jövőbeni jogkövető magatartásra nevelés elérhetőbb legyen. Ehhez megfontolandó lenne egy, a büntetőjogban a próbára bocsátás intézményéhez hasonló, a szabálysértési felelősségre vonás elhalasztása intézkedés bevezetése a megelőző pártfogás kötelező elrendelésével egyidejűleg. Ezen intézkedés lehetőséget nyújtana a fiatalok és szűkebb családi környezete számára a megelőző pártfogó felügyelővel lefolytatott, akár családi csoportkonferencia igénybevételével arra, hogy feltárják azokat az életvezetési, családi és egyéb körülményeket, melyek a fiatalok „rossz útra térésének” okai lehetnek. A magatartási szabályok előírásával a fiatalokat be lehet és kell is vonni abba, hogy ne csupán végighallgassa ezeket a megbeszéléseket, hanem aktívan is közreműködésre kötelezett legyen. Erre azért is szükség lenne, mivel az elkövetett szabálysértés miatti bíróság általi felelősségre vonás végleges elmaradásának feltétele, egyrészt a megelőző pártfogás maradéktalan betartása, másrészt a szabálysértési felelősségre vonás elhalasztása időtartamának szabálysértés, illetve bűncselekmény elkövetése nélküli letelte volna.

A Szabs.tv. intézkedéseinek fent leírtak szerinti esetleges bővítésével, a fiatalok esetében az elsődleges célok eredményesebben elérhetőek lennének, és a bíróság nem lenne rákényszerülve arra, hogy valódi visszatartó erővel nem rendelkező büntetéseket szabjon majd ki a fiatalokkal szemben.

Felhasznált irodalomjegyzék

- A helyreállító igazságszolgáltatás európai jó gyakorlatai a büntetőeljárásban Konferenciakötet, IRM Budapest 2010.
- Görgényi Ilona: Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntető ügyekben, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2006.
- Schweighardt Zsanett: Kritikai kérdések a helyreállító igazságszolgáltatás elméletével összefüggésben, Magyar Jog, 2009/6. 361-373.o.
- Gyengéné dr.Nagy Márta: Mediáció az igazságszolgáltatásban , Magyar Jog 2009/11. 682.o.
- Póka Rita: Gondolatok a tettes-áldozat mediáció hazai bevezetéséről, Magyar Jog 2006/12. 751.o.
- Orell Ferenc János: Gondolatok a büntetőeljárásban alkalmazásra kerülő közvetítői tevékenységhez, Magyar Jog 2007/6. 339.o.

Felhasznált jogszabályok jegyzéke

- A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012.évi II. törvény,
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997.évi XXXI. törvény,
- a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006.(XII.23.) Korm.rendelet,
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997.(IX.10.) Korm.rendelet,
- a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013.(VI.29.) KIM rendelet.